Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

11 iunie 2020*

„Trimitere preliminară – Proprietate intelectuală și industrială – Drept de autor și drepturi conexe – Directiva 2001/29/CE – Articolele 2-5 – Domeniu de aplicare – Obiect utilitar – Noțiunea de «operă» – Protecția operelor în temeiul dreptului de autor – Condiții – Formă a unui produs necesară obținerii unui rezultat tehnic – Bicicletă pliabilă”

În cauza C-833/18,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de tribunal de l’entreprise de Liège (Tribunalul pentru Întreprinderi din Liège, Belgia), prin decizia din 18 decembrie 2018, primită de Curte la 31 decembrie 2018, în procedura

SI,

Brompton Bicycle Ltd

împotriva

Chedech/Get2Get,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul E. Regan, președinte de cameră, și domnii I. Jarukaitis, E. Juhász (raportor), M. Ilešič și C. Lycourgos, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: domnul M. Longar, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 14 noiembrie 2019,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru SI și Brompton Bicycle Ltd, de B. Van Asbroeck, de G. de Villegas și de A. Schockaert, avocats;

– pentru Chedech/Get2Get, de A. Marín Melgar, abogado;

– pentru guvernul belgian, de M. Jacobs, de C. Pochet și de J.-C. Halleux, în calitate de agenți;

– pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

* Limba de procedură: franceza.

– pentru Comisia Europeană, de É. Gippini Fournier și de J. Samnadda, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 februarie 2020,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între SI și Brompton Bicycle Ltd (denumită în continuare „Brompton”), pe de o parte, și Chedech/Get2Get (denumită în continuare „Get2Get”), pe de altă parte, în legătură cu o acțiune în contrafacerea dreptului de autor introdusă împotriva acesteia din urmă.

Cadrul juridic

Dreptul internațional

Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice

3 Articolul 2 din Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice (Actul de la Paris din 24 iulie 1971), în versiunea care rezultă din modificarea din 28 septembrie 1979 (denumită în continuare „Convenția de la Berna”), stipulează la alineatele (1) și (7):

„1. Termenii «opere literare și artistice» cuprind toate lucrările din domeniile literar, științific și artistic, oricare ar fi modul sau forma de exprimare, precum: […] operele de desen […]; operele de artă aplicată; […]

[…]

7. Se rezervă legislațiilor țărilor Uniunii [pentru protecția drepturilor autorilor asupra operelor lor literare și artistice instituite prin Convenția de la Berna] dreptul de reglementare a domeniului de aplicare al legilor privind operele de artă aplicată, precum și desenele și modelele industriale, precum și condițiile de protecție a acestor opere, desene și modele […]. Pentru operele protejate numai ca desene și modele în țara de origine nu poate fi cerută în altă țară a Uniunii decât protecția specială acordată în această țară desenelor și modelelor; totuși, dacă o astfel de protecție specială nu se acordă în această țară, aceste opere vor fi protejate ca opere artistice.”

Tratatul OMPI privind drepturile de autor

4 Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) a adoptat la 20 decembrie 1996, la Geneva, Tratatul OMPI privind drepturile de autor, care a fost aprobat în numele Comunității Europene prin Decizia 2000/278/CE a Consiliului din 16 martie 2000 (JO 2000, L 89, p. 6, Ediție specială, 11/vol. 20, p. 212) și a intrat în vigoare, în ceea ce privește Uniunea Europeană, la 14 martie 2010 (JO 2010, L 32, p. 1).

5 Articolul 1 din Tratatul OMPI privind drepturile de autor, intitulat „Raporturi cu Convenția de la Berna”, prevede la alineatul (4):

„Părțile contractante trebuie să se conformeze articolelor 1-21 și anexei la Convenția de la Berna.”

6 Articolul 2 din acest tratat prevede:

„Protecția privind dreptul de autor se întinde doar asupra expresiilor, nu și asupra ideilor, procedeelor, metodelor de funcționare sau conceptelor matematice ca atare.”

Dreptul Uniunii

Directiva 2001/29

7 Articolele 2-5 din Directiva 2001/29 stabilesc drepturile exclusive ale autorilor în ceea ce privește reproducerea, comunicarea și distribuirea operelor lor.

8 Articolul 9 din directiva menționată, intitulat „Menținerea altor dispoziții legale”, prevede:

„Prezenta directivă nu aduce atingere dispozițiilor privind în special brevetele, mărcile înregistrate, desenele și modelele industriale […]”

Regulamentul (CE) nr. 6/2002

9 Articolul 8 din Regulamentul (CE) nr. 6/2002 al Consiliului din 12 decembrie 2001 privind desenele sau modelele industriale comunitare (JO 2002, L 3, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 33, p. 70), intitulat „Desene sau modele industriale impuse de funcția lor tehnică și desene sau modele industriale de interconexiuni”, prevede la alineatul (1):

„Un desen sau un model industrial [al Uniunii] nu conferă drepturi asupra caracteristicilor aspectului unui produs care sunt impuse exclusiv de funcția sa tehnică.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

10 Brompton, societate de drept englez al cărei fondator este SI, comercializează o bicicletă pliabilă, vândută în forma sa actuală din anul 1987 (denumită în continuare „bicicleta Brompton”).

11 Bicicleta Brompton, care are particularitatea de a putea adopta trei poziții diferite (poziție pliată, poziție depliată și poziție intermediară care permite bicicletei să rămână în echilibru pe sol), era protejată de un brevet, în prezent expirat.

12 La rândul său, Get2Get comercializează o bicicletă (denumită în continuare „bicicleta Chedech”) al cărei aspect vizual este foarte asemănător cu cel al bicicletei Brompton și care poate adopta cele trei poziții menționate la punctul anterior.

13 La 21 noiembrie 2017, SI și Brompton au sesizat tribunal de l’entreprise de Liège (Tribunalul pentru Întreprinderi din Liège, Belgia) pentru ca acesta să constate că bicicletele Chedech aduc atingere dreptului de autor al Brompton și drepturilor morale ale SI și, în consecință, să oblige Get2Get să își înceteze activitățile care aduc atingere drepturilor lor și să procedeze la retragerea produsului din toate punctele de vânzare.

14 În apărare, Get2Get arată că aspectul bicicletei Chedech este impus de soluția tehnică urmărită, care este aceea de a face în așa fel încât bicicleta menționată să poată adopta trei poziții diferite. În aceste condiții, un asemenea aspect nu poate fi protejat decât prin dreptul brevetelor, iar nu prin dreptul de autor.

15 Reclamanții din litigiul principal răspund că cele trei poziții ale bicicletei Brompton pot fi obținute prin alte forme decât cele oferite acestei biciclete de creatorul său, ceea ce ar presupune că forma ei poate fi protejată în temeiul dreptului de autor.

16 Tribunal de l'entreprise de Liège (Tribunalul pentru Întreprinderi din Liège) arată că, în temeiul dreptului belgian, orice creație este protejată prin dreptul de autor atunci când ia o formă specială și este originală, ceea ce implică faptul că un obiect utilitar precum o bicicletă poate fi protejat printr-un drept de autor. În această privință, deși formele impuse de obținerea unui rezultat tehnic sunt excluse din sfera protecției în temeiul dreptului de autor, există totuși o îndoială atunci când un astfel de rezultat poate fi obținut prin intermediul altor forme.

17 Această instanță arată că, în Hotărârea din 8 martie 2018, DOCERAM (C-395/16, EU:C:2018:172), pronunțată în materia dreptului desenelor și modelelor, Curtea a interpretat articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 6/2002 în sensul că, pentru a se aprecia dacă unele caracteristici ale aspectului unui produs sunt impuse exclusiv de funcția tehnică a acestuia, trebuie stabilit că funcția menționată este singurul factor care a determinat caracteristicile respective, existența unor desene sau modele industriale alternative nefiind determinantă în această privință.

18 În consecință, ea ridică problema dacă nu ar trebui adoptată o soluție similară în materia dreptului de autor atunci când aspectul produsului a cărui protecție se solicită în acest sens este necesar pentru atingerea unui efect tehnic precis, în temeiul Directivei 2001/29.

19 În aceste condiții, tribunal de l'entreprise de Liège (Tribunalul pentru Întreprinderi din Liège) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Dreptul Uniunii, în special Directiva [2001/29], care stabilește în special diferitele drepturi exclusive recunoscute titularilor de drepturi de autor la articolele 2-5, trebuie interpretat în sensul că exclude de la protecția conferită de dreptul de autor operele a căror formă este necesară pentru obținerea unui rezultat tehnic?

2) Pentru a aprecia caracterul necesar al unei forme pentru obținerea unui rezultat tehnic, trebuie luate în considerare următoarele criterii:

– existența altor forme posibile care permit obținerea aceluiași rezultat tehnic;

– eficiența formei pentru obținerea rezultatului respectiv;

– voința pretinsului autor al contrafacerii de a obține acest rezultat;

– existența unui brevet anterior, în prezent expirat, cu privire la procedeul care permite obținerea rezultatului tehnic urmărit?"

Cu privire la întrebările preliminare

20 Prin intermediul celor două întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolele 2-5 din Directiva 2001/29 trebuie interpretate în sensul că protecția în temeiul dreptului de autor prevăzută de acestea se aplică unui produs a cărui formă este cel puțin în parte necesară pentru obținerea unui rezultat tehnic.

21 Conform articolelor 2-5 din Directiva 2001/29, autorii sunt protejați împotriva reproducerii, a comunicării publice și a distribuirii către public a operelor lor fără autorizarea acestora.

22 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, noțiunea de „operă” este constituită din două elemente. Pe de o parte, aceasta presupune un obiect original care este o creație intelectuală proprie autorului său și, pe de altă parte, impune exprimarea acestei creații (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 septembrie 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punctele 29 și 32, precum și jurisprudența citată).

23 În ceea ce privește primul element, dintr-o jurisprudență constantă a Curții rezultă că, pentru ca un obiect să poată fi considerat drept original, este necesar și în același timp suficient ca el să reflecte personalitatea autorului său, manifestând alegerile libere și creative ale acestuia din urmă (Hotărârea din 12 septembrie 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punctul 30 și jurisprudența citată).

24 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul unei jurisprudențe constante, atunci când realizarea unui obiect a fost determinată de considerații tehnice, de reguli sau de alte limitări, care nu au lăsat loc exercitării niciunei libertăți de creație, respectivul obiect nu poate fi considerat ca având originalitatea necesară pentru a putea constitui o operă și, în consecință, pentru a beneficia de protecția conferită de dreptul de autor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 septembrie 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punctul 31 și jurisprudența citată).

25 În ceea ce privește cel de al doilea element evocat la punctul 22 din prezenta hotărâre, Curtea a precizat că noțiunea de „operă” avută în vedere de Directiva 2001/29 presupune în mod necesar existența unui obiect identificabil în mod suficient de precis și de obiectiv (Hotărârea din 12 septembrie 2019, Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punctul 32 și jurisprudența citată).

26 Rezultă că un obiect care îndeplinește condiția de originalitate poate beneficia de protecția în temeiul dreptului de autor, chiar dacă realizarea sa fost determinată de considerații tehnice, însă cu condiția ca o astfel de determinare să nu îl împiedice pe autor să își reflecte personalitatea în obiectul menționat, prin manifestarea unor alegeri libere și creative.

27 În această privință, trebuie subliniat că criteriul originalității nu poate fi îndeplinit de elementele componente ale unui obiect care s-ar caracteriza numai prin funcția lor tehnică, întrucât rezultă în special din articolul 2 din Tratatul OMPI privind dreptul de autor că protecția în temeiul dreptului de autor nu se extinde la idei. Protejarea acestora din urmă prin dreptul de autor ar însemna, astfel, să se ofere posibilitatea de monopolizare a ideilor, în special în detrimentul progresului tehnic și al dezvoltării industriale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 mai 2012, SAS Institute, C-406/10, EU:C:2012:259, punctele 33 și 40). Or, în cazul în care exprimarea elementelor componente menționate este dictată de funcția lor tehnică, modalitățile diferite de punere în aplicare a unei idei sunt atât de limitate încât ideea și expresia se confundă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 decembrie 2010, Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, punctele 48 și 49).

28 Prin urmare, trebuie să se examineze dacă bicicleta pliabilă în discuție în litigiul principal poate constitui o operă care beneficiază de protecția prevăzută de Directiva 2001/29, dat fiind că întrebările instanței de trimitere nu vizează al doilea element evocat la punctul 22 din prezenta hotărâre, întrucât această bicicletă pare a fi identificabilă cu suficientă precizie și obiectivitate, ci primul element.

29 În speță, este adevărat că forma pe care o prezintă bicicleta menționată este necesară pentru obținerea unui anumit rezultat tehnic, și anume aptitudinea bicicletei respective de a adopta trei poziții, dintre care una permite menținerea sa în echilibru pe sol.

30 Cu toate acestea, revine instanței de trimitere sarcina de a cerceta dacă, în pofida împrejurării menționate, bicicleta respectivă constituie o operă originală care rezultă dintr-o creație intelectuală.

31 În această privință, astfel cum s-a amintit la punctele 24, 26 și 27 din prezenta hotărâre, această situație nu se poate regăsi atunci când realizarea unui obiect a fost determinată de considerații tehnice, de reguli sau de alte limitări care nu au lăsat loc exercitării unei libertăți de creație sau au lăsat un loc atât de limitat încât ideea și expresia sa se confundă.

32 Chiar dacă subzistă o posibilitate de alegere în privința formei unui obiect, nu se poate concluziona că acesta se înscrie în mod necesar în sfera noțiunii de „operă”, în sensul Directivei 2001/29. Pentru a stabili dacă această situație se regăsește în mod efectiv, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă sunt îndeplinite condițiile amintite la punctele 22-27 din prezenta hotărâre.

33 În cazul în care forma produsului este dictată numai de funcția sa tehnică, produsul menționat nu ar putea intra sub incidența protecției în temeiul dreptului de autor.

34 Prin urmare, pentru a stabili dacă produsul în cauză intră sub incidența protecției în temeiul dreptului de autor, revine instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă, prin intermediul acestei alegeri a formei produsului, autorul său și-a exprimat capacitatea creativă în mod original, prin efectuarea unor alegeri libere și creative, și a modelat produsul astfel încât acesta să îi reflecte personalitatea.

35 În acest context și în condițiile în care trebuie apreciată numai originalitatea produsului în cauză, existența altor forme posibile care permit obținerea aceluiași rezultat tehnic, deși permite constatarea existenței unei posibilități de alegere, nu este determinantă pentru aprecierea factorilor care au ghidat alegerea făcută de autor. În mod similar, voința pretinsului autor al contrafacerii este lipsită de relevanță în cadrul unei astfel de aprecieri.

36 În ceea ce privește existența unui brevet anterior, în prezent expirat în cauza principală, precum și eficacitatea formei pentru obținerea aceluiași rezultat tehnic, nu ar trebui să se țină seama de acesta decât în măsura în care elementele menționate permit evidențierea considerațiilor care au fost luate în considerare în alegerea formei produsului în cauză.

37 În orice caz, trebuie subliniat că, pentru a aprecia dacă bicicleta pliabilă în discuție în litigiul principal este o creație originală și este astfel protejată în temeiul dreptului de autor, revine instanței de trimitere sarcina de a ține seama de toate elementele relevante ale speței, astfel cum existau la momentul conceperii acestui obiect, independent de factorii externi și ulteriori creării produsului.

38 În consecință, este necesar să se răspundă la întrebările preliminare că articolele 2-5 din Directiva 2001/29 trebuie interpretate în sensul că protecția în temeiul dreptului de autor prevăzută de acestea se aplică unui produs a cărui formă este cel puțin în parte necesară pentru obținerea unui rezultat tehnic, atunci când acest produs constituie o operă originală care rezultă dintr-o creație intelectuală, în sensul că, prin intermediul formei menționate, autorul său își exprimă capacitatea creativă în mod original prin efectuarea unor alegeri libere și creative, astfel încât forma respectivă îi reflectă personalitatea, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, ținând seama de toate elementele relevante din litigiul principal.

Cu privire la cheltuielile de judecată

39 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

Articolele 2-5 din Directiva 2001/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională trebuie interpretate în sensul că protecția în temeiul dreptului de autor prevăzută de acestea se aplică unui produs a cărui formă este cel puțin în parte necesară pentru obținerea unui rezultat tehnic, atunci când acest produs constituie o operă originală care rezultă dintr-o creație intelectuală, în sensul că, prin intermediul formei menționate, autorul său își exprimă capacitatea creativă în mod original prin efectuarea unor alegeri libere și creative, astfel încât forma respectivă îi reflectă personalitatea, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere, ținând seama de toate elementele relevante din litigiul principal.

Semnături